

Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie 2001-2007

Jacob, J.-P., C. Dehem, A. Burnel, J.-L. Dambiermont, M. Fasol, T. Kinet, D. van der Elst & J.-Y. Paquet 2010.
Aves-Natagora & Département de l'Etude du milieu Naturel et Agricole, Serie Faune-Flore-Habitats n° 5.
 ISBN: 978-280560027-2.
 Harde kaft, 524 pp. Prijs € 39,90.

Met het verschijnen van deze nieuwe broedvogelatlas voor Wallonië is er nu voor het eerst sinds de laatste nationale atlas in 1989 (met gegevens over 1973-1977) weer een mooi overzicht van de recente verspreiding van broedvogels in België. Na de Vlaamse (2004) en de Brusselse atlas (2007) was het even wachten op dit veelbelovende werk, dat echter in kwaliteit niet onderdoet voor beide andere; integendeel.

De indeling is vrij klassiek, maar bij dit type publicatie kan het ook niet veel anders. In een eerste hoofdstuk komt de geografie van dit zuidelijke landsdeel uitvoerig aan bod, geïllustreerd met duidelijke landschapsfoto's en verschillende kaarten. Een belangrijk deel wordt gewijd aan de methodologie van het atlaswerk, die zeer overzichtelijk en in detail wordt gepresenteerd. In tegenstelling tot Vlaanderen (5x5 km UTM) en Brussel (ongeveer 1x1 km) werd hier gekozen voor basisinventarisatiehokken van 8x5 km, gebruik makende van een

bestaande indeling van stafkaarten van het Nationaal Geografisch Instituut, die ook bij de vorige nationale atlas in voege was. Hierdoor werd een vergelijking met vroeger mogelijk, maar het bemoeilijkt wel enigszins een vergelijking op nationaal niveau. Per basishok werd zowel een soortenlijst als een schatting van het aantal broedparen gevraagd. Hierdoor kon van iedere soort naast de verspreiding ook een populatieschatting verkregen worden. In Vlaanderen gebeurde dit laatste niet voor de algemene soorten waardoor we jammer genoeg voor deze groep geen recente nationale cijfers hebben. In elk hok werden acht steekproefhokken vastgelegd waarin alle waarnemingen werden genoteerd tijdens 2 perioden van 1 uur. Deze metingen vormen de basis voor relatieve dichtheidskaarten.

Het veldwerk duurde van 2001 tot en met 2007, wat wel vrij lang is in vergelijking met de te inventariseren oppervlakte van 16 844 km² (ongeveer de helft van Nederland). Het viel echter niet mee om in deze toch minder dicht bewoonde regio voldoende medewerkers te vinden om de soms moeilijk te inventariseren terreinen (grote bosgebieden, reliëf) in detail te onderzoeken.

In de volgende twee hoofdstukken worden de algemene resultaten en de nieuwe Rode Lijst van de Waalse broedvogels gepresenteerd. In totaal werden 160 inheemse broedvogels en 15 exoten gemeld. De gemiddelde soortenrijkdom per 8x5 km hok bedraagt 81 soorten, waarbij zeven hokken meer dan 100 soorten herbergen. De hokken in de Fagne-Famenne en Lotharingen scoren het hoogst. Als geografische streek herbergt de Leemstreek de meeste soorten (142); hier is ook de variatie aan habitats het grootst. Sinds 1973-1977 is de Waalse avifauna 19 soorten rijker geworden. Geoorde Fuut, Aalscholver, Krakeend en Orpheusspotvogel zijn nieuw en hebben ondertussen populaties opgebouwd. Andere zijn terug van weggeweest (Gauwe Kiekendief, Slecht-

valk, Oehoe en Raaf), terwijl een achttal nieuwelingen slechts sporadisch voorkomen. Kuifleeuwerik en Tapuit vielen weg, terwijl Korhoen en Watersnip op het punt staan te verdwijnen. Een kwart van de soorten is algemeen of zeer algemeen, de talrijkste zijn Vink, Merel, Huismus, Winterkoning, Koolmees, Zwartkop, Roodborst, Tjiftjaf, Houtduif, Spreeuw en Pimpelmees. Een 62% van de soorten is in aantal toegenomen, 35% nam af en een 3% bleef stabiel. Roofvogels en watervogels namen meer toe dan zangvogels. Binnen deze groep gaan vooral soorten voorruit die standvogel of deel trekker zijn, en beperkte eisen stellen qua habitat. Ook zijn er dikwijls grote regionale verschillen tussen de trends voor eenzelfde soort. De Rode Lijst werd opgesteld volgens de aanbevelingen van het IUCN en vergeleken met de toestand van 30 jaar geleden. In totaal worden 43 soorten (29%) als bedreigd beschouwd.

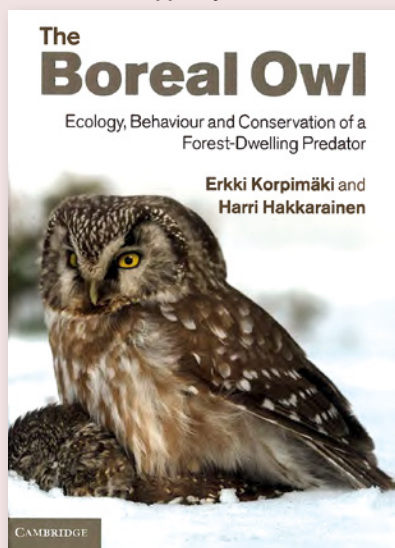
De hoofdmoot van het boek bestaat uit de (Franstalige) besprekingen van alle broedvogelsoorten uit de inventarisatieperiode. Voor elke soort wordt over twee pagina's in de tekst informatie verstrekt over verspreiding, habitat, aantallen en trends, aangevuld door drie kaarten: een verspreidingskaart met per hok kwantitatieve gegevens in negen klassen en een totale aantalschatting, een dichtheidskaart (absoluut – gebaseerd op werkelijke aantallen, of relatief, aan de hand van de steekproefhokken) en een verandingskaart. Om deze laatste te kunnen interpreteren moet je er wel even de leeswijzer op nakijken. Voor elke soort is er ook een korte Engelse samenvatting. Het boek wordt afgerond met uitgebreide samenvattingen in het Duits, Nederlands en Engels, een indrukwekkende literatuurlijst, enkele bijlagen met samenvatting van de resultaten en een gedetailleerde index.

Zelfs voor de niet Franstalige vogelaar is deze atlas nieuwe stijl zeker een interessante aanwinst. Tenslotte grenst Wallonië aan Nederland en is het altijd interessant te weten hoe het

bij de buren gaat. De samenvattingen, de duidelijke tabellen, kaartjes en figuren helpen, samen met wat woordjes opzoeken via Google, iedere geïnteresseerde lezer al een heel eind op weg.
– Anny Anselin

The Boreal Owl

E. Korpimäki & H. Hakkarainen 2012.
Cambridge University press, Cambridge.
ISBN 978-0-521-11371-7.
Harde kaft, 359 pp. Prijs £60,-.

Eind 2012 verscheen deze titel, geschreven door de Finse onderzoekers Erkki Korpimäki en Harri Hakkarainen. Beide biologen verrichten al decennialang onderzoek aan Ruigpootuilen in Finland, respectievelijk sinds 1966 en 1989. Al hun wetenschappelijke bevindingen en die van anderen hebben ze nu gebundeld in dit boek. Dit is niet de eerste verhandeling over deze soort, want al eerder verscheen een Duitstalige monografie in de serie van Die Neue Brehm-Bücherei (März 1968, herdrukt in 2002). Met 48 pagina's was die echter eerder een aanzet te noemen dan een volwaardige monografie. En inmiddels is, vooral dankzij de auteurs van dit nieuwe boek, veel meer bekend geworden over deze toch wel geheimzinnige bosbewoner.

Het boek begint met een korte soortbeschrijving, waarin o.a. ruipa-

troon, leeftijds- en geslachtskenmerken, geluiden en de verspreiding worden besproken. Daarbij is het jammer dat er relatief weinig algemene informatie over de soort wordt gegeven, bijvoorbeeld over ondersoorten en de aanverwante *Aegolius*-soorten. Hierna worden de onderzoeksgebieden van de beide auteurs besproken, gevolgd door een hoofdstuk waarin habitatgebruik en rustgedrag uitgebreid worden behandeld, zowel in de broedperiode als daarbuiten, en zowel in nestkasten als in natuurlijke holtes. Opvallend is dat Finse Ruigpootuilen steeds meer nestkasten zijn gaan gebruiken. Daarbij hebben de auteurs vastgesteld dat het aandeel uitvliegende jongen 'in' nestkasten significant hoger is dan in natuurlijke holtes. Overigens worden in dit hoofdstuk ook de andere bewoners van deze holten genoemd. Dit wordt gevolgd door een erg interessant hoofdstuk over de interactie met prooidieren, waarin foerageergedrag, prooi-soorten, voedselvoorraden en de variatie in tijd en ruimte daarin worden besproken.

Twee volgende hoofdstukken richten zich op paarvorming, broedzorg en reproductie. Hier komen onderzoeksvragen ter sprake zoals het aantal jongen dat uitvliegt in prooidierarme jaren ten opzichte van prooidierrijke, de relatie tussen de leeftijd van oudervogels en hun broedsucces, en hoe fluctuaties in de prooidierpopulaties (zoals bij sommige soorten (woel)muizen) het broedsucces in het leven van een Ruigpootuil beïnvloeden. Hierop aansluitend passeren o.a. dispersie (ingegeven door jaarlijkse en interregionale variatie in voedselbeschikbaarheid, maar vooral bij vrouwtjes) en overleving (en hoe ook de leeftijd van een bos daarop zijn weerslag heeft) de revue. Het zijn trouwens deze onderwerpen, en dan met name hoe het leven van een Ruigpootuil wordt beïnvloed door een regelmatig sterk fluctuerende populatie prooidieren, die de rode draad vormt van dit boek. Vraagstukken die niet alleen voor deze soort opgaan, en voor interessant

leesvoer zorgen. Zelf vind ik daarbij het jammer dat er betrekkelijk weinig gegevens uit andere onderzoeken worden gepresenteerd. Er is wel een paragraaf die onderzoek elders benoemt, maar die is vrij summier en meer een overzicht dan vergelijkend. Daar waar in de overige hoofdstukken niet-Finse onderzoeken worden aangehaald, gebeurt dat vaak op een uitstekende manier, die zowel de overeenkomsten als (soms) de verschillen tussen de populaties naar voren brengt, alsmede de mogelijke oorzaken daarvan.

Het laatste hoofdstuk tenslotte gaat over de bescherming van Ruigpootuilen en hoe deze vogels een betere indicator zijn voor biodiversiteit in (boreale) bossen dan andere (roof)vogels omdat Ruigpootuilen een gemeenschap van kleine bosvogels zouden 'beschermen'; een idee dat het volgens de auteurs verdiend om beter uitgezocht te worden.

Ondanks het feit dat het boek een weerslag is van (opgeteld) decennia onderzoek en daardoor redelijk zware wetenschappelijke kost, is het leesbaar geschreven en is het enthousiasme van de auteurs voor 'hun' Ruigpootuilen tussen de regels door voelbaar. De tekst wordt verlevendigd met meerdere foto's, waarvan de bijschriften een nuttige visualisatie zijn van de betreffende tekst. Als klein puntje van kritiek is hierover op te merken dat het gebruik van zwart-wit foto's anno 2012 eigenlijk niet meer kan, te meer daar dezelfde foto's op een willekeurige plek achterin het boek alsnog in kleur zijn afgedrukt. De (kleuren)foto op de cover is trouwens fantastisch: een Ruigpootuil met een Dwerguil als prooi! Verder is dit een uitstekend boek, bomvol informatie waar alle uilenliefhebbers veel aan zullen hebben, niet alleen de (weinig) mensen die zich specifiek met Ruigpootuilen bezighouden. Want veel van de hier gepresenteerde onderzoeksvragen en -resultaten gaan ook op bij andere (bosbewonende) uilen. – Gert Ottens